

RĂZBOI ȘI TEATRU PE O SCENĂ DESCHISĂ (CE SE ÎNTÂMPLĂ ÎN „APĂRAREA NAȚIONALĂ”?)

MIRCEA A. DIACONU

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
Memorialul Ipotesti. Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
E-mail: mircea_a_diaconu@hotmail.com

War and Theatre on an Open Stage (What Happens in “Apărarea Națională”?)

(Abstract)

Through the articles published in the periodical “Apărarea Națională” (1906–1908), the study aims to explore the political scene in Bukovina after 1904, when, allied with the Ukrainians and Jews, the National-Democratic Party won the elections for the provincial Parliament against the National People’s Party. Such an exploration involves delving behind the scenes, understanding the psychological mechanisms behind the actions, deciphering the hidden intentions behind what is openly declared, and ultimately trying to remove the masks from the faces of political actors. In any case, the discussion centres around actions of diversion and manipulation, with principles and ideologies constantly subordinated to personal interests. The conviction of “Apărarea Națională”, which denounces the alliance between the two parties, between which any collaboration seemed impossible, is that the Democrats’ initiative for the Romanian parties to unite is driven by the fact that, although they have come to power, the Democrats are struggling to achieve their goals, as the Ukrainians, their former allies, aimed for the same positions in the political and economic life of Bukovina. In this context, N. Iorga, for example, who falls into the trap set for him, is delivered by the Democrats regarding those from “Apărarea Națională” with condemnable attributes, which, in all fairness, would suit them better. The study also refers to moments of possible collaboration between Aurel Onciul and Iancu Flondor, the leader of the Nationalists, who resigned but was convinced to return to the political stage, only to resign again. Beyond all this, the Nationalists from “Apărarea Națională” also entered political life, achieving some success, but everything crumbled after a few members sabotaged the party, and the periodical ceased to appear. In the end, divided, torn apart by petty interests, willing to do anything, the Romanian political world in Bukovina was adrift.

Keywords: Habsburg Bukovina, Aurel Onciul, Iancu Flondor, “Apărarea Națională”, political life in Bukovina.

(Rezumat)

Prin intermediul articolelor publicate în periodicul „Apărarea Națională” (1906–1908), studiul își propune să exploreze scena politică bucovineană de după 1904, când, aliat cu ucrainenii și evreii, Partidul Național-Democrat a câștigat alegerile pentru Dietă în fața Partidului Poporal Național. Or, o astfel de explorare implică pătrunderea în culise, înțelegerea mecanismelor psihologice din spatele faptelor, descifrarea intențiilor ascunse în spatele celor mărturisite și, finalmente, încercarea de a scoate măștile de pe fețele actorilor politic. În tot cazul, în discuție sunt acțiuni de diversiune și de manipulare, principiile și ideologiile fiind subordonate constant intereselor personale. Convingerea „Apărării Naționale”, care denunță alianța dintre cele două partide între care orice colaborarea părea imposibilă, este că inițiativa democraților ca partidele românești să se unească este determinată de faptul că, deși ajunși la putere, democrații sunt în dificultate să-și realizeze țelurile, întrucât ucrainenii, foștii lor aliați, vizau aceleași poziții în viața politică și economică a Bucovinei. În aceste condiții, lui N. Iorga, de exemplu, care cade în capcana ce i se întinde, democrații îi livrează despre cei de la „Apărarea Națională” atribute condamnabile, care la rigoare li se potrivesc mai degrabă lor. Studiul invocă și momentele de posibilă colaborare a lui Aurel Onciul cu Iancu Flondor, șeful naționalilor, care a demisionat, dar a fost convins să reintre pe scena politică, pentru a-și da din nou demisia. Dincolo de toate acestea, naționaliștii de la „Apărarea Națională” intră și ei în viața politică, obțin un oarecare succes, dar totul se pulverizează după ce câțiva dintre membri sabotează partidul, periodicul încetându-și apariția. În totul, dezbinată, măcinată de interese meschine, dispusă la orice, lumea politică românească din Bucovina e în derivă.

Cuvinte-cheie: Bucovina habsburgică, Aurel Onciul, Iancu Flondor, „Apărarea Națională”, viața politică în Bucovina.

În „Război și teatru pe o scenă deschisă (Aurel Onciul în anii 1902, 1903, 1904 ș.a.m.d.)”¹, am prezentat secvențe din viața politică a Bucovinei având drept sursă primară paginile, adică scena „Privitorului”, periodic publicat de Aurel Onciul, organul de presă al Partidului Democrat. Oricât de mult am fi supus-o interogațiilor și descifrărilor, în „Privitorul” este expusă narațiunea lui Aurel Onciul. Dacă i-a convins pe votanții din 1904, mai ales pe țărani și învățători, de ce nu ne-ar convinge și pe noi? În colegiul țărănesc, succesul țărăniștilor-democrați și al aliaților lor ucrainenii și evreii din „tovărășia democrată” fusese zdrobitor. Din 12 mandate, șase au fost obținute de români și șase de ruteni, românii fiind Gheorghe Wassilko, Varteres cav. de Pruncul, Aurel Onciul, Florea Lupu, Teofil Simionovici. Ultimul dintre români era un țaran pe nume Buburuzan care ar fi reușit „cu o majoritate zdrobitoare în contra fostului mareșal Iancu Lupul”². Iar la Sadagura, „cu ajutorul partidului onciulist”, Nicu Flondor ar fi fost învins de ruteanul Smal-Stocki.

¹ Mircea A. Diaconu, *op. cit.*, în „Analele Bucovinei”, anul XXXI, nr. 1, 2024, pp. 139–168; anul XXXI, nr. 2, 2024, pp. 363–388.

² *** *Un consulat regal la Cernăuți... Consulatul regal al României. 130 de ani de la înființare (1892–2022)*, București, Editura ProUniversitaria, 2022, p. 18.

Pentru a înțelege însă lucrurile, trebuie să le privim și din cealaltă perspectivă, cu atât mai mult cu cât principiul *audiatur et altera pars* era des invocat de Aurel Onciul. Nu pornim de la premisa că am putea afla adevărul, din moment ce adevărul e aici mai degrabă o problemă de atmosferă. Dincolo de concluziile referitoare la înțelegerea faptelor și la poziționarea pe scenă a personajelor, reprezentările vorbesc despre tensiuni tot mai accentuate care alimentează atacuri, reacții, dispute și conflicte, despre puternice energii puse în joc, mai exact, despre viață. Ajuns la Vatra Dornei, la un hotel românesc, un călător străin – străin și în același timp, din moment ce e român și locuiește în Fălticeni, la granița Imperiului, de-al casei; e vorba de Artur Gorovei – notează: „am avut ocazia să aud vorbindu-se despre chestiunea românilor din Bucovina, și mi-a fost dat să aud același cântec jalnic: discordia. Deputații români se acuză unul pe altul de a fi cauza tuturor relelor, de a fi cumpărați de guvern prin diferite favoruri și căpătuieli. Noi, cei din România, avem alte idei despre frații noștri bucovineni; dar când îi cunoști, când stai de vorbă cu ei, constăți că sunt stăpâniți de aceleași patimi, că au același defect caracteristic rasei: neîncrederea și invidia”³. Evident, el nu citise „Privitorul”, dar cei cu care vorbește se pare că erau la curent cu disputele petrecute pe scena „Privitorului”. Pe 23 august 1902, când Gorovei face constatarea de mai sus, lumea era în plin clocot.

În fapt, pentru a se impune pe scena politică, Onciul și *democrații* perturbă un echilibru care i se pare inerțial și atacă din toate pozițiile, folosind deliberat o strategie de război; defensivi, *naționali* se apără, se justifică, blamează comportamentul adversarilor, eventual abandonează. Primii atacă cu violență, ceilalți, derutați, având senzația că regulile cunoscute sau acceptate tacit sunt încălcate grosolan, nu au decât soluția unei apărări disperate. Cât despre „conservativi”, o masă de manevră fluidă care se construiește în funcție de oportunități, ei trec ușor dintr-o grupare în alta. Pe scenă, foarte multe personaje trec ușor dinspre naționali spre „conservativi” sau dinspre „conservativi” spre democrați, ba chiar dinspre naționali spre democrați și viceversa.

Apariția lui Aurel Onciul pe scena politică a fost însă în sine o lovitură. Într-un *Apel către poporul românesc*, Comitetul Central al Partidului Poporal Național preciza: „Cu regret constatăm că în viața publică a poporului român în Bucovina s-a ivit de vreo doi ani încoace un grup politic de fii ai neamului nostru care a pierdut din vedere baza națională și este călăuzit în acțiunile sale de doctrine internaționale și înstrăinătoare de neam. (...) În alegerile din 27 august, partidul nostru a fost învins căci nu a putut concura cu mijloacele de luptă ale contrarilor: cele mai detestabile din punct de vedere moral și național”⁴. De asemenea, într-un comunicat publicat în „Deșteptarea”, clubul dietal român și cel armeano-polon constatau:

³ Artur Gorovei, *Vânturând țara*, ediție coordonată de Liviu Papuc și Olga Iordache, cuvânt-înainte de Ștefan S. Gorovei, Iași, Editura Junimea, 2022, p. 136.

⁴ „Rezoluțiile Comitetului central al Partidului Poporal Național luate în ședința din 14 septembrie 1903”, în „Deșteptarea”, nr. 71, 7/20 sept. 1903, apud Ioan Cocuz, *Partidele politice românești din Bucovina. 1862–1914*, Suceava, Editura „Cuvântul Nostru”, 2003, pp. 306–307.

„Prin aproape două luni, subsemnații au suportat nu numai atacurile și asmuțirile contra unor stări (categorii sociale, n.n.), ci și un torent nesecat de batjocuri brutale, fără ca să reflecteze la aceste provocații, dacă nu pentru alta, spre a susține demnitatea dietei”⁵. În același loc, citim: „Atitudinea sălbătică a «clubului liberal» a ajuns punctul de culminație în ședința din 2 noiembrie 1903, în care membrii acestui club au purtat din nou lupte prin mai mult de 8 ore contra dezbaterilor meritorice în dietă, în acel mod că au insultat personal aproape pe toți membrii cluburilor subsemnate și au călcat în picioare regulamentul camerei”⁶. Peste câteva numere, în „Deșteptarea” din 19 oct. 1903, se scria: „O blasfemie parlamentară au devenit dezbaterile dietei, nevrednice de o societate ce pretinde a trăi în mijlocul civilizațiunii moderne, nevrednice de imperiul căruia îi aparținem, nevrednice de țara strămoșilor noștri, sărmana Bucovina unde poporul nostru semăna gloria faptelor mărețe. Iar astăzi – niște nemernici au uitat de ceea ce sunt datori țării, gloriei ei seculare și tradițiilor ei, căci o târâie, fără inimă și suflet, prin toate scârnaviile patimilor proprii, dându-le proiecțiune asupra nevinovatei țări”⁷.

În contextul atacurilor fulminante din „Privitorul”, ce credit puteau să-i mai acorde cei învinși lui Aurel Onciul? Refuzul lui Flondor de a accepta pacea pe care el i-a propus-o după alegerile din Suceava e dublat de o incriminare: „Onoarea națiunii o pretinde de a refuza împăcarea cu rătăciții fii ai neamului, câtă vreme ei stau prostiți în brațele aprigilor dușmani ai națiunii noastre, interesele națiunii reclamă combaterea hotărâtă a veninosului curent cosmopolit, plin de ură socială, menit să adoarmă conștiința națională și să răpească națiunii sufletul și simțirea românească spre a o preface într-un stârv putregăios, ca hrană pentru croncănitorele păsări de pradă, care de pe acum înconjoară trupul rănit, totuși încă viu al națiunii noastre”⁸. Într-un imaginar romantic tenebros, cu rădăcinile în Alecu Russo, naționaliștii îl incriminează pe Aurel Onciul, dar incriminarea nu făcea decât să-i aducă credibilitate și voturi.

Să ne întoarcem însă la câteva fapte invocate în „Război și teatru pe o scenă deschisă (Aurel Onciul în anii 1902, 1903, 1904 ș.a.m.d.)”, pentru a pătrunde, eventual, în culise. Dintr-un rezumat făcut de Ioan Cocuz *afacerii* Flondor, aflăm următoarele: „În ședința din 13 octombrie 1903 a dietei Bucovinei, clubul «democrat» prin Aurel Onciul l-a acuzat pe Iancu Flondor că ar fi autorul articolelor «Rumänen und Juden», publicat în «Bukowinaer Journal» din 4 octombrie 1903, și «Zur Abwehr», publicat în același ziar, în 8 octombrie, și solicita ca – citatul care urmează este din „Deșteptarea”, nr. 85, 26 oct./8 nov. 1903, n.n. – «Înalta dietă binevoiască a decide: dieta exprimă autorului și răspânditorului acestui articol, dr. Iancu Flondor, pentru

⁵ „Deșteptarea”, nr. 85, 26 oct./8 nov. 1903, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 304.

⁶ *Ibidem*, p. 305.

⁷ „Blasfemia parlamentară”, în „Deșteptarea”, nr. 85, 26 oct./8 nov. 1903, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 304.

⁸ „Deșteptarea”, nr. 72, 11/24 sept. 1903, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 309.

procedura sa incompatibilă cu demnitatea dietei, cea mai severă dezaprobare»⁹. Prin urmare, o comisie a dietei a anchetat cazul și, după depozițiile martorilor, a ajuns la concluzia nu numai că aceste articole nu sunt scrise de Iancu Flondor, ci că Max Reiner, redactor la «Bukowinaer Journal», fusese mituit cu 1000 de coroane de democrați pentru a declara că Flondor este autorul lor. Un raport de 79 de pagini i-ar fi dovedit nevinovăția¹⁰.

La fel vor fi stat lucrurile și în procesul intentat lui Eudoxiu Hurmuzachi. Într-un articol din „Apărarea Națională” (nesemnat – ca toate articolele de fond ale periodicului), citim: „Furia oarbă cu care s-a năpustit înainte de puțini ani dr. Fl. Lupu împreună cu cumnatul său, Aurel Onciul, asupra bătrânului Doxuță Hurmuzachi inculpându-l pe acesta că ar primi pentru acțiunea națională din Bucovina succurs bănesc din România e cunoscută tuturor. Într-un proces penal care a fost pertractat în urma acestei învinuiri la tribunalul din Cernăuți i-a succes apoi baronului Hurmuzachi să dovedească că Florea Lupu și cumnatul său Onciul sunt niște calomniatori infami, care au înjghebat învinuirile din chestie numai cu scopul mârșav de a submina autoritatea baronului Hurmuzachi pe lângă guvernul austriac”¹¹. Și după toate acestea, aflăm că Florea Lupu ar fi lipsit în mod ostentativ de la Serbarea de la Putna din 1904, „după ce a încercat să o zădărnicească sau cel puțin să o tulbure, punând la cale pre unul din sateliții săi să-l mutileze într-un duel în preseara serbării pe prezidentul serbării, baronul Eudoxiu Hurmuzachi”¹². Nu-i vorbă, de la serbarea de la Putna a lipsit și Iancu Flondor.

Cum știm deja, în „Privitorul”, Aurel Onciul apare în postura de învingător, iar Iancu Flondor, în aceea de șef al „partidului boieresc” a cărei politică, loială Austriei, s-ar baza pe compromisuri generate de interese personale. Aderența anterioară a lui Flondor la poziția tinerilor și atacurile lui împotriva guvernatorului Bucovinei n-ar fi fost decât expresia ipocriziei și a unor interese meschine, precum intrarea în Dietă a fratelui său, Tudor Flondor. Ce spun, însă, faptele? În 1897, George Popovici și Iancu Flondor s-au desprins din Partidului Național din Bucovina (continuatorul „Concordiei”; bătrânii continuau, totuși, să-i spună la fel) creând „Partidul Național Radical Român” (PNRR). Cauza unei astfel de disidențe era tocmai subordonarea problemelor naționale, de către unii dintre membrii partidului, intereselor personale. „Concordia” apăruse în 1891, odată cu „Gazeta Bucovinei”, editor al ei fiind pentru scurtă vreme chiar Zaharia Voronca. În „Patria”, organul de presă al PNRR, Valeriu Braniște, chemat să o conducă, nota: „Bărbații ajunși la conducerea destinelor poporului nostru, pe nesimțite s-au apropiat pe atâta de culisele palatului guvernamental pe cât s-au despărțit de inima poporului, încât era primejdia de tot aproape, ca voința poporului să fie zero, iar influența guvernului totul, în tabăra

⁹ Ioan Cocuz, *op. cit.*, pp. 303–304.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ „Dr. Florea Lupu iarăși la București”, în „Apărarea Națională”, nr. 25, 30 dec. 1906, p. 2.

¹² *Ibidem.*

politicienilor care reprezentau așa-zisul partid român¹³. Exprimând poziția lui Iancu Flondor și a lui George Popovici, Valeriu Braniște spunea, în 1900, exact ce avea să spună Aurel Onciul în 1902–1903, care-l acuză însă pe Iancu Flondor de trădare. În tot cazul, în programul politic al PNRR se preciza explicit: „Voim să facem politică din voința liberă a poporului întreg și nu din grația guvernului a cărui artă de guvernământ se reduce la tradiționalismul *divide et impera*”¹⁴, sau: „dușmanii noștri ne tratează drept o masă inertă, incapabilă de-a participa activ la conducerea destinului țării și neputincioasă în cunoașterea și afirmarea drepturilor sale”¹⁵. La o ședință a Comitetului național al partidului, din 3/15 august 1898, desfășurată sub președinția lui Iancu Lupul, acesta ar fi spus: „... facem politică din voința națională și nu pe placul stăpânirii”¹⁶. Or, peste doar câțiva ani, Aurel Onciul îl acuză pe Iancu Flondor de ipocrizie, susținând că s-a debarasat de George Popovici și că a trădat ideile formulate atunci.

Totuși, cu, noul președinte al țării, Friedrich Bourguignon, PNRR intrase, în 1898, într-un conflict deschis. O analiză sagace constata că, „obișnuit cu astfel de practici”, guvernul va încerca și la alegerile din 1898 să-și rezerve dreptul „de a verifica candidaturile românilor, admițându-le numai pe acelea care-i conveneau”, căci „nu dorea să scape din mână controlul asupra dietei, urmărind să împiedice emanciparea vieții politice românești de sub tutela ei”¹⁷. Or, PNRR refuză „să accepte politica umilitoare din trecut”¹⁸, iar „Patria” face apel la „întreaga inteligență română” „să activeze pentru ca alegătorii din comunele rurale să se grupeze în jurul unor români împiedicând, în acest fel, pe căpitani districtuali să-și exercite nefasta lor influență”¹⁹. Pentru că a semnalat aceste abuzuri, „Patria” e confiscată și se vorbește de „electori sechestrați, păziți de jandarmi, amenințați că dacă nu votează cu candidatul guvernului li se vor mări obligațiile”²⁰. „Grădina lui Gruft, păzită de jandarmi, a fost mormântul libertății electorale”²¹, scrie Valeriu Braniște. În parlamentul de la Viena, deputații români George Popovici și Ion Țurcan interpelează guvernul central pe această temă. Drept consecință, urmează represalii: guvernatorul Bucovinei confiscă ziarul, trimite la redacție detectivi etc.²². Ca reacție, în Cernăuți, se formează un Comitet executiv – dezbinat, se pare – format din Eudoxiu Hurmuzachi, Iancu Lupul,

¹³ „Patria”, Cernăuți, anul IV, nr. 406, 21 aprilie – 4 mai 1900, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 240.

¹⁴ „Patria”, anul II, nr. 155, 19–31 iulie 1898, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 252.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 255.

¹⁷ „Potrivit Constituției austriece, alegerile fiind indirecte, listele de alegători erau afișate la primăriile comunale și supuse controlului public. Alegătorii desemnau, la rândul lor, electorii care votau candidații pentru dietă. Guvernul, prin intermediul căpitanilor districtuali, iar aceștia la rândul lor prin autoritățile comunale, dirijau alegerile în sensul dorit” (Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 258).

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ „Patria”, anul II, nr. 161, 2–14 aug. 1898, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 258.

²⁰ „Patria”, anul II, nr. 178, 16–28 sept. 1898, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 263.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, p. 272.

George Popovici, Iancu Flondor, Nicu Mustața, care urma „să ducă la îndeplinire măsurile luate pentru apărarea românilor” și care, printr-un comunicat, cere public „încetarea prigoanei contra românilor”²³. Prigoana se intensifică însă, căci Valeriu Braniște e expulzat. Convingerea generală era că „toată această politică dusă de autorități în Bucovina face parte dintr-un plan diabolic de distrugere a neamului românesc”²⁴. În acest sens, în „Patria” se scria: „Bucovina care a fost la încorporare cu Austria o țară curat românească, a devenit în timp relativ scurt o țară locuită în mare parte de străini și noi am fost reduși la o minoritate. (...) Fie că birocrăția vieneză crede într-adevăr, în restabilirea ucraină, fie numai voiește să ne dea pe noi pradă rutenilor, ca să-i mângâie pe aceștia pentru ceea ce nu le dau în Galiția, fie oricum, politica oficială austriacă, în acord cu cea ungară, și-au evident ca țintă stingerea neamului român pe teritoriul acestui stat”²⁵.

În tot cazul, cu doi-trei ani înainte de apariția „Privitorului”, naționali radicali sunt în conflict deschis cu guvernul și toate argumentele folosite ulterior de Aurel Onciul împotriva lui Flondor, asociat cu conservativii și cu boierii, fuseseră folosite de Flondor însuși împotriva „bătrânilor”, „boierilor” etc. Doar că miza lui Flondor era națională; a lui Onciul va fi socială. E și el în conflict cu guvernatorul, și el vorbește despre invazia străinismului în Bucovina, și el atacă administrația austriacă, precară, și el aduce în discuție condiția ingrată a țăranilor, preoților, învățătorilor etc. În „Privitorul”, intrând în rolul celui care privește cu detașare și identifică sub măști adevărul, Aurel Onciul proiectează asupra lui Iancu Flondor imaginea celor cu care Flondor se lupta. Era singura soluție de a-l elimina; singura de a intra în viața politică.

Totuși, dincolo de intuiția că realitatea e produsul cuvintelor și că „ideile pot muta munții din loc”, Aurel Onciul se baza, totuși, pe ceva. În primăvara lui 1900, cam în același timp cu plecarea lui Valeriu Braniște din Bucovina și încetarea apariției „Patriei”, Partidul Național Român se desființează, întrucât boierii din dieta cernăuțeană, dar și din Parlamentul vienez se declară dispuși la o colaborarea cu guvernul, o solicită chiar. Pe de o parte, partidul n-ar fi fost pregătit pentru opoziție; pe de altă parte, prin îndepărtarea noului guvernator, sistemul, cred ei, nu s-ar schimba. Așa ia naștere Partidul Conservator Român, numit cel mai adesea „pactist”, al cărui organ de presă este „Timpul”, periodic la care Zaharia Voronca a colaborat. În fruntea lui se află – și invocăm doar numele care au, în contextul studiului nostru, relevanță – Florea Lupu, Ioan Volcinschi, Tudor Flondor. Aurel Onciul, a cărui retorică va pune în prim plan acuzarea complicității „pactiștilor” cu guvernul, nu e deranjat deloc că Florea Lupu, partenerul său în „Partidul Țărănesc Democrat” și la „Privitorul”, se aflase chiar în fruntea „pactiștilor”. Oricum, Iancu Flondor nu se afla printre ei, ci, dimpotrivă, în fruntea celor care, pentru a se delimita clar de pactiști și pentru a

²³ *Ibidem*, p. 273.

²⁴ *Ibidem*, p. 272.

²⁵ „Patria”, anul III, nr. 277, 21 mai – 2 iunie 1899, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 272.

putea continua lupta națională de pe o poziție radicală, pun bazele Partidului Poporal Național. „Deșteptarea”, care apărea din 1893 și cu care se va lupta Aurel Onciul, devine, din 1900, organul lui de presă. În fruntea Partidului Poporal Național sunt George Popovici și Iancu Flondor, printre membrii marcați aflându-se și Constantin Morariu. Zaharia Voronca și Constantin Morariu, în grupări opuse, așadar. Interesant este însă altceva. Oarecum similar cu ce se va întâmpla în toamna lui 1918, când Aurel Onciul se autolegitimează ca reprezentant al românilor în fața austriecilor care ar trebui să discute cu el soarta Bucovinei, austriei declară acum că între români și guvern nu există nicio disensiune, din moment ce tocmai au încheiat cu ei un pact. Acesta e contextul în care Florea Lupu, de care, pe tema aceasta, Onciul se va disocia formal, declară că tricolorul ar trebui să nu mai fie folosit de românii din Bucovina, căci, suspectați astfel de lipsă de loialitate și, prin urmare, calomniați ca iredențiști, tricolorul nu le aduce românilor decât deservicii. Într-o ședință a Dietei și în prezența guvernatorului, Iancu Flondor atacă problema în termenii următori: „Domnule președinte, te rog să iei la cunoștință că culorile roș-galben-albastru le privim drept culori naționale române și că e sub demnitatea noastră de a discuta cu dumneata de o putem dovedi prin fapte istorice sau ba, chiar și în caz că aceste culori ar fi identice cu culorile regatului român”²⁶. Așadar, românii nu sunt reprezentați de gruparea pactistă, din care, oricum, Iancu Flondor nu face parte.

De unde, totuși, forța ideii – vehiculate constant de Aurel Onciul – că Flondor e totuna cu Partidul Conservator, cu boierii pactiști, că e în slujba propriilor interese etc.? De unde, de asemenea, ideea că a profitat de colaborarea cu George Popovici, pe care, după ce și-a rezolvat problemele meschine, precum introducerea fratelui său, Tudor Flondor, în Dietă, l-a scos din joc? De fapt, în mai 1901, Partidul Poporal Național îl desemnează pe George Popovici să candideze pentru ocuparea unui post în parlamentul imperial; plecat de curând în România, unde se va și căsători, George Popovici declină oferta. Bizar este că, deși postul era dorit de figuri precum Iosif Rott, Michael Kiper, un Ștefanowicz, un Tittinger etc., Bourguignon ar fi lansat candidatura lui Tudor Flondor tocmai pentru a-l compromite pe Iancu Flondor. În aceste condiții, Comitetul Central al Partidului Poporal Național recomandă alegătorilor să nu meargă la vot, căci Tudor Flondor, li se spune, ar fi fost propus „pentru a răni și a sfâșia mai adânc sentimentele națiunii. Partidul Poporal Național nu are încredere în persoana d-lui Tudor cav. de Flondor, atât pentru al său indiferentism național și lipsă de independență, cât și cu privire la programul său care reprezintă numai o încurcătură de cuvinte, fără ca să reiasă oarecari principii politice curate și înălțătoare pentru poporul nostru”²⁷. Tudor Flondor însă a primit candidatura „ca pe un os din mâinile murdare ale guvernatorului”, care le lăsase „pactiștilor satisfacția de a crede că ei l-au propus”²⁸.

²⁶ „Deșteptarea”, nr. 44, 9–22 iunie 1902, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 291.

²⁷ „Deșteptarea”, nr. 64, 19 august – 1 septembrie 1901, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 296.

²⁸ *Ibidem*.

Și totuși, o înțelegere între „pactiști” și Partidul Poporal Național se face. Înțelegând finalmente că sunt folosiți și că pactul nu a slujit decât guvernului, care nu s-a achitat de sarcinile asumate (iată un motiv onorabil; o fi și adevărat, singurul adevărat?), conservatorii îl denunță în cele din urmă și solicită o alianță cu Partidul Poporal Național. Și deși erau voci care continuau să-i incrimineze pe pactiști în termeni duri („Pactul, monstruosul copil al unei clipe nenorocite, nu merită să mai aibă viață”²⁹, se spunea la un moment dat), o înțelegere se concretizează prin apariția, în iunie 1902, a unei „dirigente”. Apărut la o lună după ce se publicase primul număr din „Privitorul”, acest organism comun de conducere va da apă la moară democrațiilor-țărăniști și lui Onciul. Norocul i-a surâs „Privitorului”, care iese în scenă în momentul în care, în sfârșit, are un câmp de bătaie legitim. Că declanșarea conflictului o va face Florea Lupu, unul dintre pactiștii de seamă, nu deranjează pe nimeni. În „Deșteptarea”, cameleonismul lui Florea Lupu e invocat³⁰, ba chiar de mai multe ori, dar cine mai are timp de nuanțe?

Povestea nu sfârșește aici, și nici cu victoria zdrobitoare a democrațiilor-țărăniști în alegerile din 1904, în urma căreia Partidul Poporal Național se autodizolvă. În ultimul său număr, din 20 noiembrie 1904, „Deșteptarea” scria: „Corpul națiunii noastre este spart în caste separate. Marii proprietari, preoții, învățătorii, poporul rural – toți se separează politicește unii de alții și se mărginesc a lupta pentru interesele particulare, ale stării (clasei sociale, n.n.) căreia îi aparțin: acesta este tristul efect al agitației democrațiilor români... Drept consecință a acestei convingeri este dizolvarea Comitetului central al Partidului Poporal Național și încetarea apariției ziarului nostru”³¹. Tovărășia Țărănească controla cele mai importante comisii ale dietei, care își deschide lucrările în 10 octombrie. În prima ședință, unde mareșal al țării e numit George Vasilco (vicemareșal, Smol-Stocki), Iancu Volcinski, din partea minoritarilor, propune ca „guvernul să cumpere porumb care să fie distribuit, spre primăvară, parte pe bani, parte gratuit, populației rurale amenințate de foamete, urmare a recoltelor foarte slabe” și „să înainteze dietei un raport asupra situației pelagrei în Bucovina”³². Majoritarii se ocupau, însă, cu înființarea băncii țării, a reformei electorale, a salariilor învățătorilor etc.

²⁹ „Deșteptarea”, nr. 56, 13 decembrie 1900, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 300.

³⁰ „Deșteptarea”, în nr. din 5/18 septembrie 1902, publica un portret al lui Florea Lupu: „Metempsihoza politică a dr. Florea Lupu e de celebritate. (...) Trei ani au fost destul pentru ca principiile politice ale acestui domn să se întrupeze de trei ori în trei felurite chipuri: din «radical» să se facă «conservator» și apoi «democrat cosmopolit» (...). Acum, conservatorii căror cu doi ani înainte le făcuse declarații de amor politic, cu ei împreună, membrii partidului poporal au devenit «clica boierească» și dr. Lupu și-a descoperit «marele său democratism»: «Boierii sunt netrebniți», «preoții nemernici», X un speculant, Y un om de nimic, deci creăm un partid nou, un partid al țării unitar democrat (...). Noua confesiune politică – dr. Lupu schimbă cameleonic confesiunile politice – se află în recenta sa broșură-pamflet intitulată *Offene Antwort an die Landtagsabgeordneten Excellenz Landshauptmann Johann Lupul, dr. Johann R. V. Wolczynski und Genosenn*, care se consumă în atacuri personale” (apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 302).

³¹ „Deșteptarea”, anul XII, nr. 44 și 45, 6–19 iunie 1904, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 310.

³² „Deșteptarea”, anul XII, nr. 77, 3 sept. – 13 oct. 1904, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 328.

Și povestea continuă. Câștigător, în martie 1905, Partidul Democrat-Țărănesc face un apel la unirea tuturor forțelor politice românești. În „Voința Poporului”, care, alături de „Privitorul”, îl atacase cu toate mijloacele pe Iancu Flondor, se vorbește despre faptul că, „spre binele poporului român..., uniți vom fi în stare cu ajutorul unui Florea Lupu, Iancu Flondor și Aurel Onciul a respinge toate atacurile care ne periclitează individualitatea noastră”, „existența noastră națională”³³. În 28 mai 1905, o mare adunare a românilor desfășurată la Cernăuți decide reînființarea clubului român în Dietă, desprinderea de Tovărășia Țărănească (care fusese „alcătuită din cluburi naționale distincte – ruteni, evrei, n.n. – ce aveau deplină libertate în problemele naționale”) și începerea demersurilor în vederea împăcării cu „conservatorii”. Tentativele de unire între Partidul Țărănesc Democrat și Partidul Conservator pun bazele Partidului Național Român, întemeiat în 17 iulie 1905. Anterior, în 31 mai 1905, în Dietă, unirea forțelor făcuse ca, după 12 ore de dezbateri, Florea Lupu să fie ales președinte al Băncii țării. În aceste condiții, în 2 octombrie 1905, Aurel Onciul și Florea Lupu l-au vizitat la Storjineț pe Iancu Flondor, încercând să-l convingă să revină în viața politică, dar posibila împăcare e dezavuată de o facțiune considerată inflexibilă, scandalizată, în fapt, de cauzele ascunse pe care le bănuiește în spatele inițiativei. Ce nume mai potrivit pentru organul publicistic al acestei facțiuni decât „Apărarea Națională” (1906–1908)?! Asemenea „Privitorului”, „Apărarea Națională” ar putea invoca la rândul-i strofa din *Glossă*, folosită emblematic de Aurel Onciul, căci scopul ei primordial era să dea jos masca de pe fața unui ipocrit. În tot cazul, o împăcare n-ar putea exista, spun apărăriștii, „fără explicații, fără a-și recunoaște greșelile (...), fără sinceritate și dezinteres”³⁴. Că „redactor-responsabil” al „Apărării Naționale” era Dionisie Voronca, care colaborase anterior la „Voința Poporului”, cotidianul democraților țărăniști, iată o problemă urmată de multe semne de întrebare.

În tot cazul, în octombrie 1908, aripa democrată a Partidului Național Român (născut prin unirea, în 1905, a Partidului Țărănesc Democrat cu Partidul Conservator) fuzionează cu partidul coagulat în jurul „Apărării Naționale” (numit „Apărărist”), iar a doua zi o delegație, din care fac parte reprezentanți ai democraților (printre ei, Aurel Onciul, Florea Lupu, dar și George Tofan), alături de membri ai naționalilor „apărăriști” (Dorimedont Popovici, Atanasie Gherman, Vasile Bodnărescu), însoțiți de câte doi studenți din societățile studențești „Junimea”, „Academia Ortodoxă”, „Dacia” și „Bucovina” (ultimele două, afine democraților), merg la Storjineț și-i cer lui Iancu Flondor să preia conducerea unui viitor partid care să servească intereselor neamului. Unirea tuturor forțelor românești părea să fie posibilă. „Românul”, al cărui proprietar era Atanasie Gherman, fost apropiat al lui Iancu Flondor, publică scrisoarea pe care Aurel Onciul i-o adresase lui Flondor:

³³ „Voința poporului”, nr. 5, 29 ian. 1905, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 331.

³⁴ „Apărarea Națională”, anul I, nr. 1, 7 oct. 1906, p. 1.

„Iubite Iancule!

În vreme de grea cumpănă, noi, solii tuturor vârstelor, tuturor păturilor și tuturor năzuințelor românești din țară, venim la tine ca să te rugăm dintr-o gură să părăsești singurătatea-ți de până acum și să reintri iarăși în războiul politic. Știm că războiul acesta la timpul său ți-a făcut mult amar, dar soarta îți dă satisfacția cea mai splendidă, pentru că azi întregul neam românesc te cheamă să i te pui în frunte ca să-l mântuiești. În ferma nădejde că vei urma chemării acesteia, noi, noi care până mai ieri ne sfășiam între olaltă, ne-am dat frățește mâna și am uitat cele trecute. Uită-le și tu și în dragostea-ți nemărginită pentru neamul tău, calcă-ți pe inimă și întărește legătura noastră [pe] care numai tu poți să o faci trainică. Din inimă curată și sinceră, întregul nostru popor te roagă: fii căpitanul nostru și ne du la izbândă”³⁵.

Poporul trebuia să afle, pentru a căta oară, că forțele politice sunt unite. Așa ia naștere, în 19 octombrie 1908, în urma unei mari adunări naționale de la Cernăuți, Partidul Creștin-Social Român din Bucovina, al cărui șef e Iancu Flondor. Ultimele două numere ale „Apărării Naționale” apar și ele sub semnul noului partid, apropiat grupului majoritar român din Parlamentul vienez. În conducerea partidului se aflau și Nicu Blându, Dorimedont Popovici, George Tofan, Constantin Morariu, Atanasie Gherman, figuri amintite deja, cu traiectorii politice foarte diferite. Tocmai de aceea, eliminarea tendințelor centrifuge – primul obiectiv al partidului – părea să fie o iluzie, cu atât mai mult cu cât, la următoarele alegeri, mandatele urmau să se repartizeze echitabil între direcțiile conservatoare, democrată și națională. Pentru a pune în evidență noua realitate, în 1909, Partidul Creștin-Social Român din Bucovina își schimbă numele în Partidul Național Român, președinte fiind Iancu Flondor, vicepreședinți, Aurel Onciul și Dionisie Bejan, diferite poziții în conducere având Dorimedont Popovici, Florea Lupu, Atanasie Gherman, George Tofan etc.

Să spunem că, la distanță de aproximativ un an, în noiembrie 1910, Iancu Flondor se retrage de la conducerea partidului? Cu toate încercările de unire, vremurile tulburi nu se încheiaseră. Într-o scrisoare publicată în „Patria”, Iancu Flondor preciza: „În fața acestor împrejurări îmi este peste putință a răspunde pentru viitorul neamului nostru în Bucovina și trebuie, cu inima întristată, să mă retrag de la conducerea partidului național”³⁶. Ziarul „Patria” își încetează și el activitatea, iar partidul se împarte în trei grupări, conservatoare, democrată, națională, la alegerile din 1911 fiecare candidând pe liste proprii.

Să rămânem încă puțin în complicata și încâlcita țesătură politică a momentului. Or, pentru a înțelege mai bine atmosfera, resorturile din spatele faptelor, narațiunea radicalilor naționali, ba chiar versatilitatea democraților, o întoarcere la „Apărarea Națională” se impune. În faza sa inițială, periodicul, care apărea de trei ori pe săptămână, adică miercuri, vineri și duminică, nu e organul unui partid, ci consecința

³⁵ „Românul”, Cernăuți, nr. 1, 16 oct. 1908, apud Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 349.

³⁶ „Patria”, 27 nov. 1910, apud Ioan V. Cocuz, Matei Hulubei, *Presa românească în Bucovina (1809–1944)*, (f. l.), 1991, p. 63.

refuzului unora dintre foștii membri ai Partidului Poporal Național de a accepta în toamna lui 1905 pacea propusă (și obținută) de Aurel Onciul și Florea Lupu.

Cu ce arme luptă „Apărarea Națională”? Răspunsul la întrebare va reieși din prezentarea câtorva fapte, puse acum într-o altă lumină. De exemplu, prezentând conflictul din Parlamentul vienez dintre Aurel Onciul și un anume Stenberg, noul periodic preia afirmațiile acestuia, reproduse în „Neue Freie”, sintetizând evoluția politică a lui Onciul în termenii următori: „Domnul Onciul (...) a plecat în Bucovina, unde a devenit deputat după ce a înjghebat un partid liberal din evrei, ruteni, nemți și o parte din români. Formând cu aceștia majoritatea în dietă, a cerut de la ei numirea cumnatului său Lupu de președinte al nou createi bănci a țării. Neconcezându-i majoritatea cererea aceasta, a trecut în tabăra minorității compuse din conservativi, cu concursul căruia i-a succes să doteze pe cumnatul său cu un salariu de 11.000 florini anual și cu o pensie de 4.000 florini”³⁷. În afacerea aceasta de imoralitate ar fi fost implicați și frații lui Aurel Onciul, Constantin și Titus. Faptul că, la puțină vreme după victoria în alegerile din 1904, Aurel Onciul nu mai poate colabora cu partenerii evrei și ucraineni din Alianța Tărănească și că, pentru a-și atinge obiectivele, are nevoie de o alianță cu conservatorii care fuseseră sacul lui de bătaie era cunoscut. „Apărarea Națională” nu poate să nu fie surprinsă că, după ce fuseseră umiliți și batjocoriți, calomniați și înjurați, vechii boieri Modest cav. de Grigorcea, Nico cav. de Flondor și Iancu Volcinschi au acceptat colaborarea cu democrații. În numărul 8 din 31 ianuarie 1907, „Apărarea Națională” pune în discuție un interviu al lui Iancu cav. de Volcinschi, care invocă sacrificiile făcute de marii proprietari „numai de dragul împăcării cu democrații”³⁸. „Noi știm de jertfele acestea, comentează «Apărarea Națională», și recunoaștem cât de mult a trebuit chiar dl. profesor Volcinschi însuși să-și calce pe inimă numai de dragul păcii. Să ni se răspundă ce sacrificii au adus pseudodemocrații noștri de dragul păcii. Nici o unică jertfă”³⁹. Dar referindu-se la „Apărarea Națională”, Volcinschi spune: „Regret și dezaprob toate aceste uneltiri”⁴⁰.

Cum susținător al democrațiilor devenise și notarul Nicu Blându, învinsul din alegerile sucevene, „Apărarea Națională” pune pe două coloane articolele despre el din „Voința Poporului”, din 21 august 1903 și din 6 ianuarie 1907, cu scopul de a deconspira modul de a face politică al democraților: „Cât timp nu juri orbiș la stindardul «democratic» și nu-ți primenești convingerea după placul domnilor pseudodemocrați, ești un bou încălțat și cum se mai cheamă celelalte expresiuni tehnici ale domnilor «democrați», iar îndată ce ai făcut metamorfoza politică,

³⁷ „Onciul-Stenberg în Parlament”, în „Apărarea Națională”, anul I, nr. 8, 31 oct. 1906, p. 2.

³⁸ Și Constantin Kogălniceanu, consulul României la Cernăuți, vorbește despre premisele unei împăcări: „De altmintrelea – semn îmbucurător, precizează el – se poate zice că suflă un vânt de împăcare printre români. Spiritele sunt calmate și toți românii sunt convinși că o împăcare este necesară pentru fericirea românilor din Bucovina”. (***) *Un consulat regal la Cernăuți...*, *Consulatul regal al României. 130 de ani de la înființare (1892–2022)*, București, Editura ProUniversitaria, 2022, 191).

³⁹ „Apărarea Națională”, anul II, nr. 8, 31 ian. 1907, p. 1.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 2.

dându-te peste cap ca notarul din Seletin (...), în ochii «pseudodemocrațiilor» ești curat ca lumina soarelui și curate ca lumina sunt și toate intențiile. Aceasta e morala politică a «democrațiilor» și în acest înțeles e creșterea ce o dau ei poporului neexpert și nematur politicește. (...) Odată se zicea în acea gazetă că notarul Blându trăiește și strânge avere de pe spinarea țăranilor, dar ține cu boierii, altă dată, că a ajuns la stare și avere prin muncă neobosită; odată e numit hargat boieresc, de care să se ferească țăranii ca de foc, altă dată e numit unul din cei mai convinși și credincioși aderenți ai partidului poporal, combătut vehement, dar cinstit; odată râd în hohote de calitățile lui personale, se leagă până și de corpolența sa (...), iar acum (...) pare că le-a picat o ceață deasă de pe ochi și în aceeași persoană văd un luptător român sincer și valoros, energic în fapte și iubitor de jertfă și le pare foarte rău că l-au combătut cu atâta înverșunare⁴¹.

Iar înregistrarea păcatelor democrațiilor continuă. În vreme ce, umiliți cu puțin timp în urmă, boierii români conservatori sunt acum lăudați, foștii parteneri, rutenii tineri, sunt atacați. În „O mărturisire”⁴², după ce invocă părerea democrațiilor că politică lor e națională și că alianța cu Stocki ar fi slujit intereselor naționale, „Apărarea Națională” aduce în discuție denunțul public din ziarul rutean „Bucovena”, care considera călătoria țăranilor români la expoziția din București un act ileal și iredentist. Responsabili erau considerați Aurel Onciul și Florea Lupu. În sprijinul său, „Apărarea Națională” citează răspunsul acestora din „Voința Poporului”, un fel de auto-deconspirare: „Oare un anumit Smal-Stocki, mare politician rutean și înfocat patriot, ar fi astăzi deputat, vice-mareșal al țării, vice-președinte al băncii țării, delegat al comitetului țării în diferite comitete și consilii de administrare, dacă nu acel Aurel Onciul l-ar fi scos de urechi din alegerile trecute, interpunându-se cu toată vaza și puterea sa pentru alegerea acestuia, riscând să-și piardă popularitatea la ai săi, căci contracandidatul era un român?”⁴³. Acum, Aurel Onciul și Florea Lupu înșiși îl declară pe Stocki „cel mai mare dușman al țărănimii”, prilej pentru „Apărarea Națională” de a invoca opinia democrațiilor despre Stocki, formulată cu patru ani în urmă: „Care din deputații boierești se poate asemăna în activitatea sa poporală cu deputatul rus Smal-Stocki? Nici unul. El luptă pentru interesele țărănești și fiecare om care-și iubește poporul său trebuie să se întovărășească cu acest deputat, care urmărește aceeași țintă, adică apărarea drepturilor țărănești... Nevoia țărănească nu-i națională, dar nu-i nici rusească nici moldovinească”⁴⁴. Care este concluzia „Apărării Naționale”, care-l consideră pe Onciul „vanzător de țară”? „De n-ar fi fost tovărășia Lupu-Onciul, dl. Stocki sigur că n-ar fi astăzi nici vice-mareșal al țării și nici vice-prezident la bancă, căci n-ar fi fost ales deputat în dietă. În locul său l-am avea pe dl. Nicu Flondor, care, combătut fiind cu înverșunare deosebită de

⁴¹ *** „Dr. Nicu Blându și «Voința Poporului»”, în „Apărarea Națională”, anul II, nr. 4, 7 ian. 1907, p. 2.

⁴² „Apărarea Națională”, anul I, nr. 2, din 10 oct. 1906, p. 3.

⁴³ *Ibidem*, p. 4.

⁴⁴ „Apărarea Națională”, anul II, nr. 84, 85, 17 noiembrie 1907, p. 1.

dl. Lupu și Onciul, a picat față de dl. Stocki numai cu 2 voturi. E adevărat, continuă el, cu vremea se schimbă multe; dar ca să se schimbe atât de mult părerea d-lui Lupu, cu tot proverbul românesc: «Lupu-și schimbă părul dar năravul, ba», toți stau pe gânduri și ne întrebăm: ce să fie cauza acestei schimbări de opinii?”. Iar răspunsul e următorul: „cine-l știe pe dl. Lupu, e convins că la mijloc e numai un interes personal. Dl. Lupu se teme ca să nu-i ieie dl. Stocki cozonacul și friptura, devenind prezident la banca țării”⁴⁵.

Așadar, la puțină vreme după câștigarea alegerilor, democrației (în „Apărarea Națională” cuvântul e pus tot timpul între ghilimele, când nu se spune „așa-zisii democrați” sau „pseudo-democrații”) nu se mai pot baza pe susținerea ucrainenilor, care slujeau propriilor interese naționale. Este motivul pentru care, invocând tocmai desconsiderata până atunci cauză națională, ei propun foștilor adversari, conservatorilor și naționalilor, pacea. Cum spuneam, „Apărarea Națională” apare tocmai ca reacție împotriva acestui joc politic. Iată de ce în „Apărarea Națională” se vorbește, cu o ironie amară, despre „frumosul refren *pace*”. „Atmosfera pare greu încărcată de aburii păcii; pacea plutește în aer și nu o vede nimeni...”⁴⁶. Între *noi*, „continuatorii «Deșteptării»”, și *ei*, „puternicii zilei ce-și zic *democrați*”, pacea e de neacceptat fără o asumare a greșelilor – și e rezumată aici povestea spusă în parlamentul vienez de deputatul Stenberg: Democrații „au început cu o alianță frățescă cu dușmanii noștri etnici și politici, au continuat cu o pace subită cu vechii conservatori, iar acum se folosesc de situațiunea creată pentru a-și urma interesele particulare ale lor și ale adepților lor, iar poporul sărac – care odată le-a dăruit deputății, iar astăzi cerșește ajutorul lor – este trimis să-și caute alinarea la instituttele create de fostul partid popular”⁴⁷. Pacea? „*Noi*, conchide autorul din „Apărarea Națională”, vrem pace ca, uniți, să reprezentăm o forță puternică și neclintită ale cărei foloase să se reverse ca o mână binefăcătoare asupra chinurilor și nevoilor bietului țaran român. *Ei* cer pace pentru ca în liniște și nesupărați să vâneze, de la loc sigur, după avantaje și câștiguri personale, care cu atâta cochetărie surâde lăcomiei lor”⁴⁸.

Bizar și relevant este altceva. Declarându-se naționali, democrații îi acuză pe cei de la „Apărarea Națională”, care contestă și recuză împăcarea, că „ar fi dat mâna cu inamicii noștri etnici în detrimentul națiunii noastre”, că sunt trădători ai cauzei naționale etc.⁴⁹. Creată prin cuvinte și proiectată în plin absurd, iată imaginea, deloc inocentă, diversionistă și manipuloare, pe care o livrează democrații despre apărăriștii puși în situația să se lupte cu o fantomă. Admiratori ai lui Iorga, ei trebuie să facă eforturi disperate să-l convingă pe istoricul român că imaginea pe care i-au livrat-o democrației, de anti-români, e profund greșită. Primele numere ale „Apărării Naționale” se constituie într-un fel de justificare continuă în fața lui. Dorința unirii tuturor

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ „Apărarea Națională”, anul I, nr. 2, 10 octombrie 1906, p. 1.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ „Apărarea Națională”, anul II, nr. 84-85, 17 noiembrie 1907, p. 2.

românilor sub un singur steag politic, pe care democrații o livrau acum, îi transformau pe continuatorii „Deșteptării”, cu adevărat naționali, în anti-naționali, ba chiar în trădători. În „Neamul Românesc”, în rubrica „Dezbinări bucovinene”, Iorga își exprimase aversiunea față de „Apărarea Națională”, în care vedea „ură și doar ură”. Este exact ceea ce voiau democrații să vadă Iorga. Un Florea Lupu, care-l vizitase „ca un cățel flămând după un os de ros”⁵⁰, l-ar fi convins că până și realizările naționalilor, pe care le discreditau, le-ar fi aparținut lor: „«Organizăm bănci sătești spre a scăpa pe țărani de jafurile liftelor străine pribegite»”, îi scrie Florea Lupu lui Iorga. Or, „aceste bănci sătești sunt toate înființate de fostul Partid Poporal Național, și înființarea lor a fost condusă de un membru cuminte și devotat al lui și al poporului, de regretatul Grigore Filimon”, acel Grigore Filimon nu o dată calomniat în pamflete sau atacuri imunde în „Privitorul” și în „Voința Poporului”. Așa încât, „Lupule, te fălești cu pene străine, căci orfelinatul nu e făcut de democrați”⁵¹, scrie „Apărarea Națională”, aducând în discuție o altă „contribuție” a democraților.

În tot cazul, față de Iorga, „Apărarea Națională” încearcă disperată să elimine falsul grosolan. Cum s-o faci, însă, când cuvintele cu care erau ei definiți puteau funcționa ca niște autoportrete ale democraților? Scrie „Apărarea Națională”: „Și iarăși este adevărat că există printre români «fii rătăciți din neamul românesc, care, pentru niște interese egoiste și mârșave, dau ajutor dușmanilor noștri de neam»; dar tot atât de adevărat este iarăși că cei care au inaugurat la noi în Bucovina acea eră putredă a «intereselor egoiste și mârșave» sunt reprezentanții și inițiatorii așa numitului curent «democratic», iar cei ce au dat ajutor dușmanilor neamului nostru sunt deputații democrați, în frunte cu Florea Lupu și Aurel Onciul”⁵². Dar Iorga e greu de convins, chiar dacă descrierea făcută democraților de „Apărarea Națională” invocă fapte. „Apărarea Națională” povestește că Florea Lupu „face parte dintr-o politică ce a pângărit cu cuvintele cele mai rușinoase tricolorul român, care în fața publicului mare, prin ziare și la tribunalul din Cernăuți, a ofensat toată cinstea și onorabilitatea regatului român, zicând că doamnele din el ar fi femei corupte și desfrânate, care a avut îndrăzneala nerușinată de a se atinge de bătrânețile cinstite și venerabile ale unui Tit Maiorescu, făcându-l mincinos, necinstit și sperjur, și care a cutezat să încarce cu ocări calitățile eminente de profesor și adevărat român ale lui Nicolae Iorga”⁵³. În fapt, Florea Lupu ar fi mers la București „ca un cățel flămând după un os de ros”⁵⁴.

Sub genericul „«Apărarea Națională» în țară”, în nr. 3 se citează amplu din scrisoarea pe care Florea Lupu i-o trimisese lui Iorga (publicată de acesta în

⁵⁰ *** „Dr. Florea Lupu în «Neamul Românesc»”, în „Apărarea Națională”, anul I, nr. 3, 14 oct. 1906, p. 3.

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² Vezi „Dr. Florea Lupu în «Neamul Românesc»”, în „Apărarea Națională”, anul I, nr. 2, 10 octombrie 1906, pp. 1–2.

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem.*

„Neamul românesc” din 21 sept.), pentru a-l muștra că nu înțelege ce se întâmplă în Bucovina. Dincolo de denunțarea naționalilor, este la mijloc – o știm, după ce am citit cu atenție ce se scria în „Privitorul” – o deturnare și o răstălmăcire grosolană a faptelor. „Nu cunoașteți d-voastră, îi scria Florea Lupu lui Iorga, infernalele uneltiri ale dușmanilor poporului român, nu cunoașteți dumneavoastră infamul sistem de corupțiune și depravare morală, ce s-a pus în lucrare chiar în sânul românilor bucovineni, pentru a putea dărâma ultimul rest al rezistenței și apărării naționale, nu știți dumneavoastră că tocmai în urma actelor de corupțiune săvârșite s-au ivit suflele – cu adâncă durere mărturisim – românești, care trădează fără orice scrupul pentru un blid de linte cele mai prețioase interese naționale, nu știți dumneavoastră cât eroism național se cere ca să poți lupta între două focuri, ca să poți lupta contra dușmanilor de neam neîmpăcați, a căror lozincă sună: «Strivirea neamului românesc din Bucovina cu orice fel de mijloace», și ca să poți totodată lupta contra fiilor rătăciți de neamul românesc, care, pentru niște interese egoiste și mârșave dau ajutor dușmanilor noștri de neam»⁵⁵. Cine să fi fost, în 1906, cei incriminați? Să fi fost tocmai boierii cu care democrații se aliașeră? Să fi fost naționali de la „Apărarea Națională”? Comentariul acestora din urmă arată astfel: „A stat, se vede, în fața unei oglinzi și cuprins de furiile regretului a recunoscut pe monstruosul «fiu rătăcit de neamul românesc», pe care i-l descrie mai sus în toată hâzenia sa”⁵⁶. Ceea ce reiese este că în politică totul e posibil. Pentru a câștiga creditul lui Iorga, Florea Lupu își pune masca adversarilor săi, care atacau poziția pe care el și Aurel Onciul o ocupau, iar această inversare de roluri a generat „nu numai pentru lumea românească de peste frontiere, ci și în șirurile națiunii noastre de aici cea mai teribilă confuzie și dezorientare, greață și dezgust, apatie și indiferență, așa că toți cei mai de seamă fii ai națiunii noastre, cum e bunăoară dr. Iancu Flondor, baronul Eudoxiu Hurmuzachi etc., stau la o parte, lăsând curs liber evenimentelor, ca și un proprietar ce vede un potop de lăcuste pustiind o parte din țarina sa, dar nu le gonește, ca să nu se apuce și de cealaltă parte”⁵⁷.

Să ne întrebăm pe ce mizează democrații când apelează la astfel de manipulări? În numărul 19 din 12 martie 1908, „Apărarea Națională” pune în discuție un articol al lui Aurel Onciul, intitulat „Orientalisch”, publicat într-o „gazetă locală”. Ocupându-se de ziaristica din Bucovina, el invoca tocmai credulitatea publicului cititor și păcatele presei, iar radiografia, corectă, făcută în cunoștință de cauză, e cinică. Spune el: „În Bucovina, chiar cei mai coșți bărbați dau celor scrise în jurnale cel mai mare crezământ, de unde urmează că, bazându-se editorii și scriitorii gazetelor din acest moment, întâlnim în gazetele din Bucovina cele mai gogonate scornituri și minciuni, pe care publicul le privește ca fapte veritabile”⁵⁸. Comentariul „Apărării Naționale”

⁵⁵ *** „*Audiat et altera pars*”, în „Neamul Românesc”, anul I, nr. 3, 14 octombrie 1906, p. 4.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ „Apărarea Națională”, anul III, nr. 19, 12 martie 1908, p. 1.

e următorul: „Adevărat, nicăieri nu se face atâta abuz de credulitate a publicului cititor ca la noi; nicăieri nu află atâtea înjurături la adresa bărbaților care au avut cândva curajul să se pună în contradicție cu părerile vreunui «om al situației» fără ca să nu fi fost în organul acestuia (...) batjocorit în modul cel mai grobian; nicăieri nu se falsifică opinia publică în un mod mai nerușinat și obraznic, ca la noi. (...) Nu mai puțină dreptate are autorul acestui articol când vorbește de «mărginirea intelectuală» a inteligenței bucovinene. «Orizontul acesteia se întinde numai până la hotarele provinciei; de ceea ce se întâmplă mai încolo, ea nici cea mai mică cunoștință nu are. Nu lucrurile, ci numai persoanele o interesează. Certe se învârt numai în jurul persoanelor și viața publică se ocupă numai cu idolatria. Fără să-și poată da seama, inteligența noastră aplaudează cutării persoane cu toate că știe că ea-i este dușmană și urmărește fără cruțare pe cealaltă, fără să ieie în considerațiune că aceasta numai binele obștească îl scoposește»⁵⁹.

Într-adevăr, Aurel Onciul știe aici prea bine ce a reușit să facă prin intermediul „Privitorului” și al „Voinței Poporului”. Va fi reușit același lucru și „Deșteptarea”? Va reuși, acum, „Apărarea Națională”?! Mai degrabă nu, din moment ce naționaliștii au pierdut alegerile. Continuă comentariul din „Apărarea Națională”: „credem că nu putem proba adevărul acestei aserțiuni a d-lui Onciul mai potrivit decât rugând pe cititorii noștri să-și îndrepte privirea asupra stărilor politice din țară. Ce rost a avut înscenarea curentului democratic? Nimic alta decât ridicarea unei persoane la cinste și mărire. Și ce rost are astăzi acest curent? Nimic alta decât închinarea poporului înaintea acestei persoane care pretinde a fi salvatorul poporului, *de facto* însă nu e altceva decât binefăcătorul său propriu. Ori de are poporul vreun folos din toată zurbala înscenată, cui, ce-i pasă? E destul că unul sau doi s-au căpățuit și ca poporul să-i slăvească și să se închine lor”⁶⁰.

În tot cazul, Iorga, care milita pentru ideea națională și pentru drepturile țăranilor, solidarizându-se astfel cu Florea Lupu și Aurel Onciul, e greu de convins. El le cere celor de la „Apărarea Națională” să-și exprime explicit poziția politică, să-și dezvăluie programul și intențiile, să se poziționeze și, astfel, să se legitimeze. Influențat de Florea Lupu, apariția acestui periodic i se pare că „nu s-ar răzima decât pe nemulțumiri și ambiții personale”⁶¹. Răspunsul e însă elocvent: „«Apărarea Națională» este creațiunea foștilor membri ai partidului poporal-național de sub șefia d-lui Iancu cav de Flondor”. Și deși inițial nu era vorba de nici o poziționare politică, finalmente „Apărarea Națională” anunță reconstituirea partidului poporal-național, căci „îmbătând lumea credulă cu apă rece, orbind-o cu promisiuni strălucitoare în irealizarea lor, aruncând nade poporului amăgit ca: reforma electorală, desrădicarea drepturilor de propinație, crearea băncii țării, mărirea salariilor pentru preot și învățător, toate punctele cardinale ale programului lor, la care jurau cu inima de fariseu”, democrații

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ „Apărarea Națională”, anul II, nr. 19, 12 martie 1908, p. 1.

⁶¹ „Apărarea Națională”, anul I, nr. 6, 25 octombrie 1906, p. 1.

„au declarat război crâncen partidului popular național”⁶². „Partidul democrat a devenit și trădătorul neamului, întovărășindu-se cu inamicii noștri seculari în contra fraților de un sânge și de o lege”. De asemenea: „Prin publicarea faimoasei scrisori a dlui Florea Lupu în nr. 39 al «Neamului Românesc», dl. Florea Lupu a încercat să ne dea lovitura ca un memento, că dl. N. Iorga a dăruit încrederea sa atât de ușor celor ce i-au hulit persoana, țara, neamul cu toate instituțiile și istoria și că dl. Iorga nu e accesibil pentru noi, cei ce-i admirăm opera și energia, pășind în urmă-i”⁶³. Poziția lui Iorga se va fi clarificat probabil abia după ce, provocat de el, Iancu Flondor își exprimă public părerea despre „Apărarea Națională” în termenii următori:

„Prea stimate dle profesor,

În nr. 41 al foii «Neamul Românesc» sunt provocat de d-voastră a-mi exprima părerea asupra jurnalului bucovinean «Apărarea Națională».

Cu toate că *sunt ferm decis a observa o strictă retragere*, dictată imperios de situația politică actuală și de raportul partidelor în Bucovina, nu vă pot lăsa, din considerațiuni de bunăvoință, fără răspuns.

Dezaproab apariția jurnalului «Apărarea Națională», ca un pas precipitat și, tactic, neoportun în momentul de față. *Înțeleg însă foarte bine că elementele adevărat naționale*, care nu se vor acomoda nicicând programului filorutean al «Onciuleștilor», au simțit necesitatea apărării față de pașii agresivi și gigantici cu care câștigă rutenii – dușmanul nostru etnic cel mai periculos – în mod înspăimântător, pe zi ce merge, teren, în privința națională, cât și în cea economică, sprijiniți fiind de toți factorii importanți ai vieții noastre publice.

«Apărarea Națională» o privesc ca un *strigăt de disperare* și, înțelegând-o ca atare, *n-o pot condamna*.

Primiți, vă rog, asigurarea distinsei mele stime. / 13 octombrie st. N. 1906, Dr. Iancu Flondor”⁶⁴.

Peste ani, dacă nu cumva chiar în acei ani, Iorga va fi înțeles în ce capcană căzuse. Militant pentru drepturile țăranilor, el avea să constate că, „din nenorocire, cel care a izbutit să lucreze mai mult pentru îndreptarea situației materiale a țăranului, Aurel Onciul, a fost cel mai înfocat îndemnător la vrajbă, insultătorul nebosit, nu numai al adversarilor săi locali, boieri și preoți, împotriva cărora a știut mobiliza pe învățător și pe țărani, dar și al românilor din România, împotriva cărora a dus campanii turbate, care mai mult decât o dată i-au dezonorat talentul. În duelul acesta nesfârșit, se recurse, de o parte și de alta, la alianța străinului și la protecția Guvernului”⁶⁵. Cuvintele acestea sunt scrise după 1918, din moment ce imediat Iorga spune că Onciul „nu înfăptuise încă nimic pentru națiune, când izbucni războiul european”⁶⁶ și că oferi „spectacolul urilor celor mai înverșunate, întrebuițând,

⁶² *Ibidem*, p. 2.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ „Apărarea Națională”, anul I, nr. 7, 28 oct. 1906, p. 1.

⁶⁵ N. Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București, 1938, p. 116.

⁶⁶ *Ibidem*.

ca să-și astâmpere setea, toate mijloacele unei prese nerușinate”⁶⁷. Ciudat este că opiniile lui Iorga despre Aurel Onciul erau cam aceleași și pe la 1905. În epocă, el afirmase că Onciul, care „ține astăzi în mâna sa politica românească a țării, sau mai bine pe românii din această țară”, ar fi „furișat în inima tuturor celor de aici că România e o țară rămasă în urmă, unde n-ai nimic de văzut și nimic de învățat, o țară cu legi și obiceiuri ciudate, cu viață neorânduită și desfrânată”. E o „batjocură nemernică, aruncată de un român tuturor românilor liberi, unei întregi țări, unde academia i-a făcut cinstea de a-l răsplăti cu un premiu”⁶⁸. În 1905 (deducem acest lucru din afirmația că „în mijlocul studențimii bucovinene a ieșit în anul din urmă o revistă pentru literatură, *Junimea Literară*”, care apăruse în 1904), după ce constata că Cernăuții e un oraș cu vreo 60.000 de locuitori, dintre care vreo 40.000 sunt evrei și că „fiecare neam trăiește la o parte, dușmane una față de alta”, că „germanii, evreii, românii, rutenii stau în tabere *academice*, gata de luptă fără cruțare”, Iorga deplânge vremea în care studenții românii aveau o singură societate, *Junimea*, căci „de când a început politica domnului Aurel Onciul, lucrarea s-a schimbat cu totul lui tot. Societatea *Bucovina*, societatea *Dacia* stau una mai mult, alta mai puțin, sub înrâurirea a celui ce caută să dea politicii românilor din Bucovina îndreptarea cea mai prielnică setei sale nestinse de putere și stăpânire”⁶⁹.

Atâta vreme cât, privind parcă de pe margine, „Apărarea Națională” pune în discuție alianța boierilor cu democrației, totul e încă în regulă. Nu și pentru Iorga, cum am văzut. Când devine însă organul unui partid politic, periodicul ajunge foarte repede, fără ca democrației să fie implicați, terenul unor puternice conflicte și disensiuni. Dintr-o prezentare retroactivă, făcută în articolul de fond din anul III, nr. 4, 18 ian. 1908 (articolele de fond nu aveau titlu și nu erau semnate), aflăm că la mitingul din Suceava, din 21 februarie 1907, „Apărarea Națională” a devenit organul Partidului Național, vehiculând pentru participarea la campania electorală care urma numele lui Constantin Isopescul-Grecul și al lui T. V. Ștefanelli. Până la urmă, pentru alegerile din 14 mai vor candida Constantin Isopescul-Grecul și Dorimedont Popovici, la balotajul din 23 mai câștigând doar primul dintre cei doi candidați. Suficient motiv pentru „Apărarea Națională” să-și anunțe victoria. În fond, partidul abia apăruse. Dar alegerile și cu atât mai mult rezultatele readuc în discuție problema corupției. Încă din 3 mai, în paginile „Apărării Naționale” se invocă faptele de corupție ale democraților, iar după victoria lui Aurel Onciul, în nr. din 1 dec. 1907 (nr. 88–89), se publică protestul transmis în acest sens Parlamentului de la Viena. Ce-i drept, democrații contestă și ei alegerea lui Constantin Isopescul-Grecul. În nr. 34, din 10 mai 1908, o știre anunță că „secția de legitimație din Parlament a decis cu unanimitate de voturi verificarea alegerii deputatului nostru domnul doctor Constantin Isopescul-Grecul, contra căruia fostul său contracandidat, dl. administrator silvic Ion cav. de Cuparencu, înaintase

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 171.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 328.

protest. Secția aceasta a și scos în relief că această alegere ar fi trebuit să fie verificată chiar și dacă dl. Cuparencu nu și-ar fi retras protestul înaintat – lucru pe care l-a făcut înainte de câteva zile – deoarece momentele induse de contrar s-au documentat de inventate și, prin urmare, alegerea, de legală”⁷⁰. De altfel, numărul 38 din 17 mai 1907 se deschide cu o reclamație adresată de naționali direct „d-lui prezident al țării, dl. Bleyleben, inspectorului școlar al țării și celorlalte foruri competente”, invocându-se abuzuri și activități agitatorice. Să cităm doar o secvență din numărul următor: „În Ceahor toți învățătorii în frunte cu superiorul Slușanschi și Tit Comoroșan s-au postat înaintea localului de alegere și nu permiteau alegătorilor să intre înăuntru până nu le scria sau lipea pe țidula de votare numele lui Cuparencu”⁷¹. În sens invers, în nr. 44, din 16 iunie 1907 al „Apărării Naționale”, apare o declarație de felul următor: „Cu ocaziunea campaniei electorale, au răspândit în districtul Gura Humorului afișuri care au reprezentat învățători cu capuri de șerpe. În vederea acestui mod de agitare, declarăm că afișurile regretabile din chestie au fost răspândite de un agitator fără știrea Partidului Național și contra voinței domnului Dori Popovici”⁷².

Ce să se mai înțeleagă din toate acestea? În „Un cuvânt spre lămurire”, articolul de fond al penultimului număr al „Apărării Naționale”, se vorbește despre faptul că, „în prezent, starea politică a românilor bucovineni e atât de încurcată și de neclară încât ne vedem siliți să dăm o icoană fidelă acestei situațiuni”⁷³. „În timpul din urmă, se precizează, s-au ivit mari nedumeriri în ce privește activitatea Partidului Național, nedumeriri care sunt de atribuit zvonurilor și faimelor răspândite în public”⁷⁴, care vorbesc, exagerat, se spune, despre „o sciziune între membrii comitetului executiv”. De fapt, totul ar fi fost declanșat de „un subcurent, înscenat în sânul partidului de vreo trei-patru membri”, care ar căuta celebritatea. N-ar fi vorba, însă, decât de „un truc politic”, pus la cale de câțiva „malconțeni”⁷⁵. Și în continuare se oferă o privire retrospectivă asupra ultimelor luni. După ce a câștigat alegerile, Constantin Isopescu-Grecul a acceptat ca toți românii să formeze în camera vieneză un grup parlamentar român, din care inevitabil trebuia să facă parte și Aurel Onciul. „Ca să se poată înjgheba acest club, ne-am călcat pe inimă în vederea faptelor, că acest deputat a fost cauza ultimă a repășirii distinsului bărbat Iancu cav. de Flondor de pe arena politică; că acest bărbat a dat tot concursul său ca ruteanul Smal-Stocki, ales deputat prin stăruința democraților români, care l-au combătut în modul cel mai vehement pe contracandidatul român Nicu cav. de Flondor, să ajungă la noi în țară vice-mareșal; că acest deputat a fost primul care a lansat ideea și planul pentru

⁷⁰ „Știre ultimă”, în „Apărarea Națională”, nr. 88-89, 1 decembrie 1907, p. 3.

⁷¹ „În atenția domnului inspector școlar al țării”, în „Apărarea Națională”, anul II, nr. 39, 19 mai 1907, p. 2.

⁷² „Declarație”, în „Apărarea Națională”, anul II, nr. 44, 16 iunie 1907, p. 3.

⁷³ „Un cuvânt spre lămurire”, în „Apărarea Națională”, anul III, nr. 52, 29 septembrie 1908, p. 2.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 1.

⁷⁵ *Ibidem*.

despărțirea diezei noastre, creând astfel o situație de care dușmanii noștri se vor folosi și în timpurile copiilor de la copiii noștri (căci cunoaștem doar principiile de guvernare austriacă) și am dat consimțământul ca deputatul nostru doctor Isopescu-Grecul să intre în clubul român din parlament”⁷⁶. Dorința din spatele acestui compromis este „ca pacea să domnească în rândurile românilor și să nu ni se facă reproș că noi am fi intransigenți”⁷⁷. Aurel Onciul ar fi fost chiar desemnat să lucreze un statut, care a și fost transmis lui Dorimedont Popovici, membru important în Partidul Național, spre completare. Dar Dorimedont Popovici nu s-a achitat de mandatul primit și împreună cu alții doi-trei nemulțumiți au declarat că se opun „hegemoniei creștin-sociale” de la Viena, cu care românii se aliază. Lucrurile degenerază în dispute fizice, înjurături și „un fel de anarhie de tot regretabilă”⁷⁸. În același timp, spune „Apărarea Națională”, dar informația aceasta, ca și altele, trebuie privită cu mari rezerve, Dorimedont Popovici ar fi încercat, fără știrea partidului, alianțe personale cu Aurel Onciul. În câteva ședințe ale comitetului executiv ale Partidului Național, lucrurile se complică și se iau decizii contradictorii. Articolul sfârșește astfel: „Iar acum plecăm cu toții la Suceava, vechea capitală a Moldovei, cu sincera rugăciune ca atotputernicul să ne ajute să vedem pe toți românii o unică linie de luptă contra dușmanilor noștri comuni și ca să dispară din mijlocul nostru terorismul, executat de unci indivizi, care cu țesături de minciuni caută să-și acopere goliciunea hidoasă a egoismului și ambițiunii și micimea sufletelor neîmpăcate. Deci ajută-ni Doamne!”⁷⁹. Deși singura speranță pentru unirea românilor din Bucovina rămânea în seama lui Dumnezeu, comitetul executiv al Partidului Popular Național anunțase o ședință generală care să se desfășoare în 1 octombrie 1908 la Suceava, la punctul 2 al ordinii de zi precizându-se: „deciziuni hotărâtoare relativ la cooperarea ambelor partide românești din țară”⁸⁰. Ca detaliu, în același număr, la rubrica „Știri locale și din țară”, sub titlul „Deputatul Isopescu-Grecul și presa jidovească”, putem citi: „Adversarii noștri țin de bine de a-l prezenta pe deputatul nostru de un prieten deosebit al jidovilor. Tendința e vădită; se scopește numai discreditarea d-sale în ochii poporului care aderează la programul creștin-social. Suntem autorizați a declara că dl. Isopescu-Grecul de luni întregi nu a discutat cu niciun redactor – afară de acela al jurnalului nostru – afaceri politice și că prin urmare orișice aserțiune contrară trebuie stigmatizată de o minciună tendențioasă și mișlească. Nu vom întârzia a atrage pe orice defăimător la răspunderea cuvenită”⁸¹.

După toate acestea, numărul următor al „Apărării naționale” nu putea fi așteptat decât cu mare interes. Dar ședința de la Suceava, aflăm din articolul de fond intitulat

⁷⁶ *Ibidem.*

⁷⁷ *Ibidem.*

⁷⁸ *Ibidem*, p. 2.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 3.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 1.

⁸¹ *Ibidem*, p. 3.

„Un alt cuvânt spre lămurire”, nu s-a mai ținut. „Pentru a înțelege situațiunea în toate firele ei, vom trebui să rumpem cu desăvârșire țesătura deasă de intrigi, țesută pe când noi eram preocupați cu afacerile partidului, pe furiș, de câțiva membri ai partidului poporal, care până în ultimul moment încă se girează de prietenii noștri”. Comitetul executiv, se spune, se pregătise să dea a doua zi, pe 2 octombrie, o rezoluție în care să salute ideea păcii, dar „n-a putut să prevadă intențiunea disidenților de a produce cu orice preț o sciziune în partidul nostru”⁸². „Fiind însă joi, 1 oct. a.c. zi de târg la Suceavă”, întreg poporul care aflase despre întâmplare a dorit să participe, fie și numai din curiozitate, la adunare. Așa se face că, numărul celor prezenți fiind foarte mare, adunarea fu întreruptă de un comisar de poliție care îi invită pe deputați la procuratură, pentru declarații. S-a decis, prin urmare, amânarea ei, mai ales la sugestia lui Dorimedont Popovici, care a vorbit despre pericolul ca disidenții să fie atacați de oameni din mulțime. În schimbul acceptării acestei propuneri, Dorimedont Popovici ar fi promis că nu va încerca să profite de faptul că adunarea n-a mai avut loc. Or, în „Voința Poporului”, organul de presă al democraților, disidenții, cu el în frunte, publică o scrisoare deschisă în care „se năpustesc asupra deputaților Alecu bar. Hurmuzachi, Teofil Simionovici și dr. Constantin Isopescu-Grecul și asupra majorității covârșitoare a comitetului executiv cu o sumă de sudalme și injurii de natura cea mai grețoasă”. Sunt fapte pentru care, se spune, va decide justiția. Dar, „în contrazicere cu disciplina partidului”, disidenții au convocat, în 4 octombrie, o adunare la Cernăuți, declarată ilegală: cei care au organizat-o nu ar reprezenta partidul. Dezamăgiți, mulți dintre participanți chiar ar fi părăsit adunarea, la care, însă, surprinzător, ar fi venit Florea Lupu. Conform „Apărării Naționale”, „o mulțime de scrisori și telegrame de aderență au ajuns în mâinile d-lui prezident Halip și ale deputatului Isopescu-Grecul, în care e exprimată adâncă indignațiune față de machinațiunile îndreptate în contra partidului național și a funcționarilor săi”⁸³. Concluzia e următoarea: „Conștiința curată, ce o avem, munca dezinteresată, care am pus-o până acum în serviciul neamului nostru, dar și speranța că neadevărul și tot ce este fără bază solidă va trebui să piară ne dă puterea să trecem și prin criza asta învingători, și de astă dată ca și până acum”⁸⁴.

Dar articolul de fond e precedat de un text scris cu litere mari, așezat în pagină în așa fel încât totul să fie mai vizibil, care relevă amplitudinea stării de criză. Aflăm din el că tocmai apăruse o foaie volantă sub titlul „A doua scrisoare deschisă către tot românul din Bucovina”, editată de „Dori Popovici, secretar general al partidului, Zaharie Percec, conducătorul actual al partidului, Mihai Boca, George Sîrbu și Tanase Gherman”, care declară că, în urma întâlnirii din 4 octombrie, au mandat „să ducă la capăt tratativele începute cu partidul democratic întru perfecționarea împăcării poporului român din Bucovina”⁸⁵. Mai mult, ei stigmatizează încercările deputatului Constantin Isopescu-Grecul de „a zădărnici mersul firesc al

⁸² „Un alt cuvânt spre lămurire”, în „Apărarea Națională”, anul III, nr. 53, 11 oct. 1908, p. 2.

⁸³ *Ibidem*, p. 3.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ „Apărarea Națională”, anul III, nr. 53, 11 oct. 1908, p. 1.

afacerilor de partid” și hotărăsc destituirea membrilor comitetului format din deputatul Constantin Isopescu-Grecul, Grigore Halip, Ioan Procopovici, Onesim Țurcan, Emilian Isopescu, Constantin Hostiuc, Vespasian Grigorovici. Numind-o o „samavolnicie”, „pusă la cale de niște oameni nelegitimați”, cei incriminați în foaia volantă (dar textul e semnat doar de Grigore Halip, vicepreședintele partidului) declară, după mai multe argumente, că „arogarea dreptului de a destitui pe numiții 7 domni din funcțiunile lor ca membri ai comitetului executiv constituie o samavolnicie fără samă din partea celor ce au subscriș foaia volantă amintită”⁸⁶. Așa încât, deciziile luate nu au „nici cea mai mică legalitate”, acțiunea aceasta neavând alt scop decât de a amplifica „sciziunea existentă în rândurile românilor”, pentru „a procura înscenatorilor ei avantaje materiale și morale”. Prin urmare, se anunță apariția în continuare a jurnalului politic „Apărarea Națională”, se solicită susținătorilor să nu se lase seduși de „această nouă întreprindere ocultă” și, după ce se precizează că „avem conștiința curată și asta ne va servi ca arma cea mai puternică”, în ultimul alineat citim: „Suntem siguri că această întreprindere va fi cercetată numai de un public comandat mai ales din suburbii, care va avea să presteze aplausul pentru o farsă, a căror (*sic!*) autori cu intențiune ignorează viața adevărată a poporului românesc”⁸⁷.

Surpriza nu se lasă însă așteptată: acesta va fi și ultimul număr al „Apărării Naționale”, o apărare sfâșiată de interese oculte, de intenții mascate, de lipsă de coeziune, de intențiile unora sau altora de a colabora totuși cu democrației etc. În tot cazul, ceea ce se petrecuse pe scena politică era privit de „Apărarea Națională” ca un veritabil război și ca o piesă de teatru. În textele publicate de „Deșteptarea” sau de „Apărarea Națională”, cuvintele din sfera semantică a războiului sunt frecvente, ca și acelea din zona teatrului. Așadar, consecință a unui deznodământ forțat, „Apărarea Națională” nu mai apare. Aparent, lua sfârșit un nou act dintr-o comedie tragică din care n-au lipsit violența, trădările, acuzațiile, calomniile, chemările în justiție, denunțurile, dizidențele etc., final provizoriu care transfera asupra altor ani, cu aceleași măști și cu aceleași personaje, tensiunea unor inevitabile ecouri. Fără doar și poate, viața politică din Bucovina seamănă cu un infern; a încerca să-i descâlcești toate izele rămâne o iluzie. În tot cazul, dincolo de imaginea despre ceilalți, pe care o construiește, „Apărarea Națională” este prin ea însăși o dovadă în acest sens.

În loc de concluzie, să cităm o informație despre Aurel Onciul, publicată în „Apărarea Națională”, la rubrica de *știri locale*: „Procesul dintre Onciul și Wassilko, care a fost așteptat din toate părțile cu atât nerăbdare, s-a sfârșit zilele trecute în defavorul d-lui Onciul. D-sa a fost condamnat la o lună de închisoare sau 3.000 cor. și la plățirea cheltuielilor procesului. Nu credem că lecția aceasta, care nu i-am dorit-o d-lui Onciul, va avea o influență asupra d-sale, căci toată pasărea pe limba sa piere”⁸⁸. Tot din acest număr aflăm că preotul Const. Morariu a donat societății

⁸⁶ *Ibidem.*

⁸⁷ *Ibidem.*

⁸⁸ „Apărarea Națională”, anul III, nr. 53, 11 oct. 1908, p. 5.

„Școala Română” (al cărei președinte e Iorgu G. Toma, secretar fiind Arcadie Dugan), o serie de cărți, printre ele și „Părți din istoria românilor”, scrise chiar de el, pe care le va trimite, gratuit, la cerere, și cabinetelor de lectură din Bucovina.

Dar pe fundal se întâmplau și altfel de fapte. În ultimul număr al „Apărării Naționale”, citim „O întrebare”: „Zilele trecute domnul deputat Alecu baron Hurmuzachi a făcut în clubul român din dieta țării propunerea ca acesta să decidă înaintarea unei moțiuni prin care să se ceară ca, analog cum e alcătuit gimnaziul rutean din Vijnița în ce privește limba de predare pentru obiectele de instrucțiune, să fie introdusă și la gimnaziile noastre din Suceava și Cernăuți pentru toate obiectele de instrucțiuni exclusiv limba română ca limbă de propunere. Propunerea asta, adusă la votare, nu a putut întruni majoritatea. Nu ne vine a crede că s-a putut întâmpla un astfel de lucru. Totuși rugăm ca prezidiul clubului român dietal să binevoiască să dea un răspuns spre calmarea spiritelor”⁸⁹. În „Apărarea Națională” se vorbește adesea despre absența limbii române din tribunale, despre ucrainizarea școlilor, despre evrei, despre venirea la Cernăuți a lui Sextil Pușcariu și a lui Isidor Bodea, despre inițiativele de a crea la Universitatea din Cernăuți o catedră de istorie a românilor, despre baluri mascate și alte întâlniri cu scop caritabil, despre societățile academice și petrecerile organizate de ele, despre pelagra din Bucovina, despre reforma hramului, „datina cea mai distrugătoare”⁹⁰, se fac subscrieri pentru internatele de eleve sau de elevi, se face multă muzică clasică, se joacă mult Caragiale (abia acum putem înțelege cu adevărat ce însemna angajamentul românesc al lui Ernest Rabener, prezent în paginile „Apărării Naționale”) etc., etc. Viața era alertă, iar lumea, în schimbare.

BIBLIOGRAFIE

1. Cocuz, V. Ioan, Hulubei, Matei: *Presa românească în Bucovina (1809–1944)*, (f.l.), 1991.
2. Cocuz, Ioan, *Partidele politice românești din Bucovina. 1862–1914*, Suceava, Editura Cuvântul Nostru, 2003.
3. Gorovei, Artur, *Vânturând țara*, ediție coordonată de Liviu Papuc și Olga Iordache, cuvânt-înainte de Ștefan S. Gorovei, Iași, Editura Junimea, 2022.
4. Iorga, N., *Românismul în trecutul Bucovinei*, București, 1938.
5. Papuc, Liviu, *Deceniul limpezirii 1906-1916. Bucovina sub lupa „Neamului Românesc” a lui N. Iorga*, ediție îngrijită, cuvânt lămuritor și indici de Liviu Papuc și Olga Iordache, Iași, Tipo Moldova, 2015.
6. *Un consulat regal la Cernăuți..., Consulatul regal al României. 130 de ani de la înființare (1892–2022)*, București, Editura ProUniversitaria, 2022.
7. „Apărarea Națională” (1906–1908).
8. „Privitorul” (1902–1903).

⁸⁹ „Apărarea Națională”, anul III, nr. 53, 11 oct. 1908. p. 3

⁹⁰ „Apărarea Națională”, anul III, nr. 24, 29 martie 1908, p. 3.